

L'ÚS LINGÜÍSTIC ESCRIT EN ELS PRODUCTES HABITUALS D'UNA LLAR DE LES ILLES BALEARS

Laura Covas, Agustina Ferrer i Catalina Sastre

Universitat de les Illes Balears

1. INTRODUCCIÓ

L'escriptura, especialment a les societats occidentals, és quelcom que es dona per descomptat,¹ i malgrat que es vinculi la postmodernitat amb la cultura de la imatge, la paraula escrita encara juga un paper determinant a la nostra vida diària. Continuament entrem en contacte amb escrits més o menys elaborats: diaris, cartes de restaurants, multes de trànsit, fulls de propaganda, impresos administratius, missatges de telèfon mòbil, cartells, horaris comercials, etiquetes de tota mena de productes... però en aquest constant bombardeig de missatges escrits no totes les llengües es troben igualment representades.

És precisament aquesta clara situació de desigualtat lingüística la que ha motivat aquest treball. A partir de la recollida i l'anàlisi de dades sobre l'etiquetatge de productes presents a una sèrie de llars qualssevol, s'ha provat d'aclarir interrogants com: quina és la llengua majoritària d'etiquetatge del producte que ens arriben a casa, quina proporció d'aquestes etiquetes es troben escrites en català, quina proporció d'etiquetes es troba escrita en una sola llengua i quina en més d'una, quina relació hi ha entre el lloc d'origen del producte i la llengua d'etiquetatge...

Però abans d'entrar en matèria cal fer un breu repàs a l'actual situació sociolingüística i de mercat de les Illes Balears per tal de situar i comprendre millor les dades obtingudes al llarg de la nostra investigació.

Així doncs, quant al panorama sociolingüístic de les Balears, cal dir que es caracteritza a grans trets per seguir una trajectòria similar a la de la resta de països de parla catalana: restriccions en l'ús social de la llengua catalana, extensió de l'escolarització obligatòria en

castellà fins fa relativament pocs anys, castellanització de la població autòctona, creixents índexs immigratoris, potent irrupció dels mitjans de comunicació d'arreu del món, integració estatal en la Unió Europea... aquests i altres factors han esdevingut d'una importància cabdal en el ràpid canvi sociolingüístic de les comunitats de les Illes.

Amb la democràcia la situació legal no acaba de redreçar les desigualtats lingüístiques existents. La Constitució espanyola de 1976 és una bona mostra d'aquest fet quan estableix al seu article tercer l'obligació per part de tots els espanyols de conèixer el castellà, el qual és oficial a tot l'estat mentre que les altres llengües només són oficials als seus respectius territoris i conèixer-les no és una obligació sinó només un dret. Així doncs, la Constitució estableix dues classes de territoris i de ciutadans en relació amb els drets lingüístics a partir de la creació d'un estat monolingüe amb territoris monolingües i bilingües; la qual cosa no fa més que perpetuar les desigualtats entre llengües, territoris i parlants.

Pel que fa al marc legal de les Illes Balears en relació amb la llengua catalana, val a dir que no s'han produït gaire canvis legislatius en les darrers dècades. L'Estatut d'autonomia declarà el català com a idioma oficial, junt al castellà, i reconegué els drets de conèixer-la, i d'usar-la i la no-discriminació dels seus parlants. A partir de 1979 s'han desenvolupat diferents mandats sobre el paper de les institucions públiques, l'ensenyament... que desembocaren en la Llei 3/1986, de normalització lingüística de les Illes Balears, la qual reconeix la inexistència d'una equiparació real de les dues llengües oficials alhora que pretén treballar i fomentar les accions de protecció i de promoció del català per tal d'aconseguir la igualtat lingüística, emperò l'esmentada llei pateix, encara avui, una manca d'aplicació real de part dels seus articles. Malgrat

¹ CALVET, LOUIS - JEAN. Historia de la escritura. De Mesopotamia hasta nuestros días. Barcelona: Píados, 2001.

aquest marc legal, les mesures administratives que s'han pres a favor de la normalització lingüística no han estat suficients per frenar, en el complex context actual illenc, el procés de substitució del català en els usos socials. De fet, i exceptuant accions públiques puntuals, l'avanç en l'ús del català en determinats àmbits és sobretot el resultat de l'acció individual o de col·lectius de la societat civil.

Per tot això, la segona meitat del segle XX esdevindrà un punt d'inflexió en el panorama sociolingüístic de les Balears. El castellà anirà envaint tots els àmbits d'ús tant formals com informals, i es convertirà així en l'única llengua per a un conjunt significatiu de la població que hi resideix (al·lòctons) i d'ús quotidià per part dels autòctons, els quals a més dels usos formals l'estendran en els informals, especialment quan es relacionin amb aquest primer grup.

Malgrat tot, la situació de les Balears en referència al coneixement oral i escrit del català i la seva evolució continua sent moderadament positiva, malgrat l'allau immigratòria i les bosses significatives de persones que no saben parlar el català. Així i tot, les dades deixen palès que hi ha una elevada proporció de persones que entenen el català, sobretot, per la proximitat dels dos sistemes lingüístics en conflicte. A més a més, cal destacar que el nombre de persones que el saben parlar és superior a la proporció de població autòctona, la qual cosa mostra una certa eficàcia a l'hora de capacitar les segones generacions d'immigrants per a expressar-se en català, sobretot com a producte de l'escolarització en aquesta llengua, la qual cosa ha augmentat significativament els valors de les destreses més íntimament relacionades amb l'aprenentatge escolar, si bé encara la capacitat d'expressió escrita roman per davall del 50%. A més, cal destacar el fet que els coneixements orals són majors entre la població de més edat, a causa d'un major component autòcton en aquest sector demogràfic. En canvi, el sector més jove (la franja poblacional situada per sota dels trenta anys), com a conseqüència de l'escolarització en llengua catalana, té uns coneixements escrits més elevats.

Quant a la distribució territorial en relació amb el coneixement de la llengua catalana cal dir que aquest

és inversament proporcional als valors relatius de població al·lòctona. Així els majors nivells de coneixement del català els trobam a Menorca i als pobles de Mallorca, especialment els de l'interior per la menor influència del sector turístic; mentre que els nivells més baixos es localitzen a Eivissa i a Palma.

Malgrat tot, el coneixement de la llengua catalana és bastant generalitzat. Entre els nascuts a les Illes Balears majors de divuit anys, més d'un 60% es considera principalment catalanoparlant,² mentre que un 18% diu que és sobretot castellanoparlant. Per una altra banda, cal dir que aquests valors es capgiren, en termes general, en el cas de la població d'origen estranger el qual usa majoritàriament la llengua castellana independentment del seu origen geogràfic i social, L1, durada de la seva estada...

Finalment, per acabar aquest apartat, cal fer referència a l'actual procés de globalització i molt especialment als seus efectes sobre els mercats de producció i consum de béns i serveis.

Des de les acaballes del segle XX assistim a un conjunt de transformacions econòmiques, socials, jurídiques, culturals... que per la seva gran incidència, complexitat i rapidesa no tenen precedents. En el vessant econòmic, especialment motivat per la lliure expansió del capitalisme occidental, ens trobam actualment amb un procés caracteritzat per: l'augment en la internacionalització del capital financer, industrial i comercial; el sorgiment de nous processos de producció, consum, distribució, publicitat...; l'optimització dels processos de generació de valor; la reducció de la "distància econòmica"; la comercialització de productes i serveis a escala planetària; la flexibilització i diversificació en les relacions de treball; la competència econòmica global; l'estandardització de la producció i el consum; l'acceleració del progrés tecnològic i científic; etc. Així doncs, la internacionalització creixent de la producció, distribució i consum de béns i serveis ha generat al nostre entorn la comercialització de productes de tot el món que duen tot un conjunt

² "L'Enquesta sociolingüística 2003. Principals resultats" per Joan-Albert VILLAVARDE. A: *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 18, 2004, pàg. 63-96.

d'informacions: etiquetatge, manuals... on predominen de forma significativa els idiomes majoritaris en detriment de llengües minoritàries o minoritzades, com a resultat de l'anomenada economia d'escala, que contribueix a consolidar l'actual tendència cap a models culturals homogenis i globals.

En el cas dels territoris de parla catalana cal destacar que, bàsicament, l'economia de cadascun dels territoris que conformen el nostre domini lingüístic es troba fortament relacionada amb les dinàmiques econòmiques estatals, europees i occidentals. Aquesta relació suposa que durant les darreres dècades el nostre context econòmic ha sofert un creixement significatiu però moderat, que actualment es troba en un cert procés de desacceleració lenta.

A les Balears, aquest nou model de mercat sorgeix durant la dècada dels seixanta, coincidint amb l'aparició de la societat de consum i del turisme de masses, que contribuïen a abandonar l'economia de subsistència i el comerç tradicional, tot modificant els hàbits de producció però sobretot els de consum. A més, igual que la resta de territoris de parla catalana, s'ha inserit ràpidament en l'economia globalitzada, generant així un model econòmic caracteritzat pel major predomini d'empreses petites i mitjanes, el fort pes del sector serveis amb una incidència molt marcada del turisme i la seva estacionalitat, el notable creixement d'alguns dels principals sectors econòmics, la internacionalització de l'economia, el trasllat o tancament de grans empreses, la destrucció de llocs de treball de la indústria tradicional...

Tots aquests fenòmens econòmics han tingut múltiples repercussions en l'àmbit lingüístic català, per exemple, l'augment demogràfic derivat dels corrents migratoris ha generat importants canvis en les distribucions socials i lingüístiques. Així és com actualment es tendeix cada cop més cap a la substitució lingüística per mitjà de mecanismes com, per exemple, la utilització del castellà com a vehicle d'expressió pública i de comunicació intergrup, la qual cosa ha provocat que el català avanci en el procés de minorització.

I és precisament per tot el que hem exposat anteriorment –anormalitat de l'ús del català en els àmbits públic i privat, globalització del mercat, mobilitat més amplia de la producció...- que té sentit la realització d'aquest treball sobre "L'anàlisi del plurilingüisme escrit en una llar de les Illes Balears.

2. METODOLOGIA DE TREBALL

La metodologia seguida en la recollida i l'anàlisi de dades, tant en els treballs individuals com posteriorment per a la redacció d'aquest article, parteix d'un model de classificació que té en compte tres variables: tipus de producte, país d'origen i llengua o llengües d'etiquetatge.

La classificació s'ha realitzat de la següent manera:

- a) Productes d'alimentació (a.1, begudes; a.2 conserves; a.3, productes congelats i a.4, productes envasats).
- b) Productes de neteja i de manteniment de la casa.
- c) Productes de neteja personal.
- d) Medecines.
- e) Instruccions d'aparells d'electrodomèstics (e.1, textos escrits a la superfície de l'aparell o que apareixen en una pantalla i e.2, instruccions del manual de funcionament).
- f) Premsa escrita.
- g) Publicitat i correspondència comercial.

Tot seguint aquest model de recollida de dades s'han analitzat fins a un total de 17 llars de les Illes Balears (setze de Mallorca i una d'Eivissa) les quals en total aporten fins a 1712 productes diferents a l'estudi.

Pel que fa a la mostra seleccionada, cal dir que les llars estudiades corresponen a estructures molt diferents que van des de llars monoparentals a famílies extenses o pisos d'estudiants; malgrat tot, sol ser més freqüent trobar llars compostes pels dos progenitors més l'alumne amb o sense germans, modalitat que representa un 72'2% (13/18) de la mostra estudiada. Finalment, cal destacar que la mitjana de membres per llar, en els casos analitzats, és de 4'5 i que el nombre de membres per casa es distribueix de la se-

güent manera: 2 membres (1), 3 membres (6), 4 membres (5), més de 4 membres (5).

Quant a la situació de la llar: un 65% (11) de les cases analitzades pertanyien a Palma, mentre que un 29% (5) es trobaven localitzades a pobles de Mallorca com són: Calvià, Inca, Lluçmajor i Sóller. Finalment una de les llars analitzades (6%) era d'Eivissa.

En relació amb la procedència dels membres de les llars analitzades podem trobar una bona mostra de la complexa situació illenca. Així és com a la mostra hi tenen cabuda famílies on ambdós pares són al·lòctons (de dins i fora de l'estat espanyol) els quals tenen fills nascuts a l'Illa, matrimonis mixtos i famílies on tots dos progenitors són autòctons. Per una altra banda, cal destacar el fet que la procedència dels membres de les unitats familiars estudiades romanen més o manco igualades, amb un cert predomini d'individus nascuts a

les Illes a causa sobretot del naixement a les Balears d'immigrants de segona generació.

Així doncs, existeix dins la mostra estudiada una major representació d'individus bilingües que monolingües. Mentre que tant pel que fa a la L1 dels subjectes estudiats com per la llengua predominant dins del nucli familiar en el grup diana podem veure un cert equilibri entre la llengua catalana i la castellana.

L'elaboració dels treballs parcials que s'han tengut en compte en aquest article s'han realitzat entre l'octubre de 2005 i el gener de 2007.³

3. PLURILINGÜISME ESCRIT

3.1 Productes

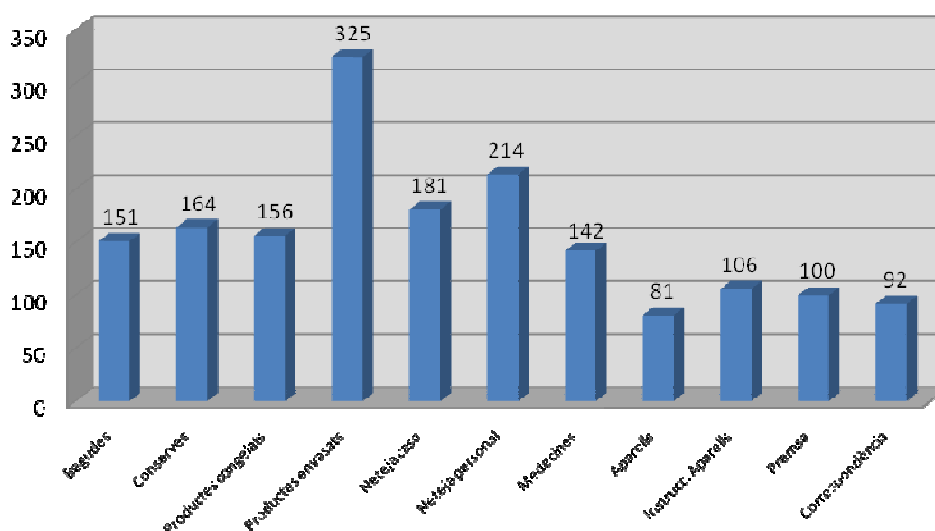
Aquest gràfic ens mostra la quantitat de productes analitzats, així com el nombre de productes.

Taula 1. Nombre de productes analitzats

a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	Total
151	164	156	325	181	214	142	81	106	100	92	1712

Codis: a.1, begudes; a.2, conserves; a.3, productes congelats; a.4, productes envasats; b, productes de neteja i manteniment de la casa; c, productes de neteja personal; d, medicines; e.1, textos escrits a la superfície o a la pantalla de l'aparell; e.2, instruccions del manual de l'aparell; f, premsa escrita; g, publicitat i correspondència.

Gràfic 1. Nombre de productes analitzats

³ Les llars analitzades en aquest article són el resultat de diversos treballs de curs realitzats per l'alumnat de sociolingüística (curs acadèmic 2005-2006 i 2006-2007) de Magisteri d'Educació Primària. Es tracta de Maria José Abril Hervás, Maria José Barceló Bennaser, Aina Bestard Sureda, Nadia Boutaour Boussaber, Violant Castillo i Llorca, Cristina Comas Jensen, Erica Collado Milla, Aurora Comeche Terol, Xisca Duran Coll, Catalina M. Garcia Coll, Sònia Pastor Serra, José Manuel Peña Morán, Margalida Ramon Escanelles, M. de les Neus Ruiz Jaume, Margalida, Seguí Homar, Sonia Server Sánchez, Eulàlia Torres Ramón.

Veiem un clar predomini de productes envasats però també cal destacar la presència alta de productes de neteja personal i de neteja de la casa, així com també el nombre de conserves.

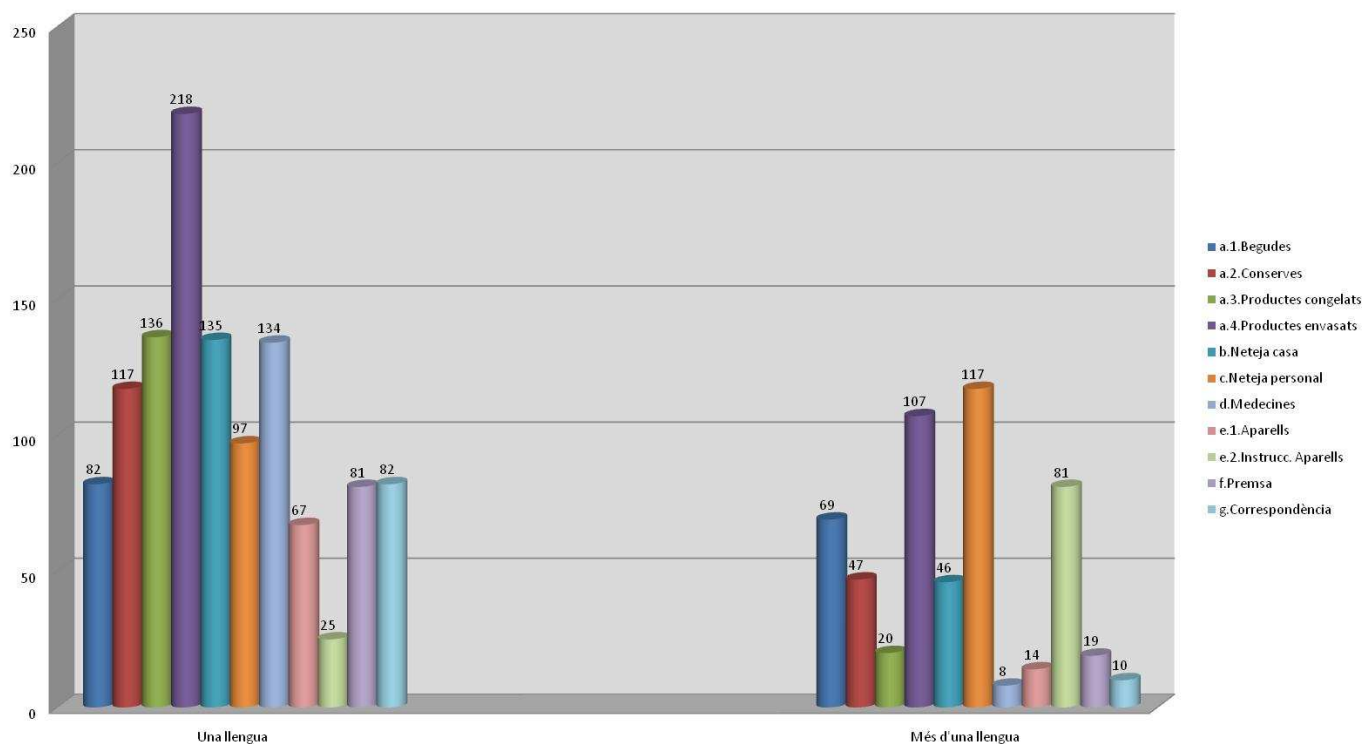
3.2. Nombre de llengües d'etiquetatge.

En aquest gràfic veim quants productes tenen l'etiqueta escrita en una sola llengua (monolingües) i quants productes la hi tenen en més d'una (plurilingües).

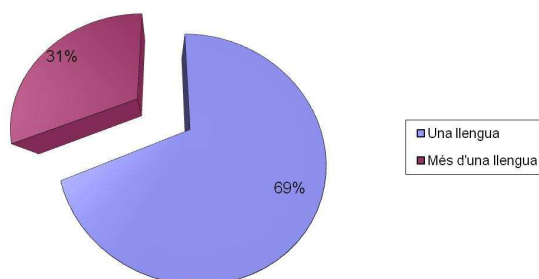
Taula 2: Monolingüisme/plurilingüisme

	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	Total
Una llengua	82	117	136	218	135	97	134	67	25	81	82	1174
Més d'una llengua	69	47	20	107	46	117	8	14	81	19	10	538

Gràfic 2. Monolingüisme/plurilingüisme

Gràfic 3. Monolingüisme/plurilingüisme. Percentatge

Aquí veiem una diferència clara entre productes escrits en una sola llengua i productes escrits en més d'una. El gràfic ens indica que hi ha una major presència de productes monolingües (69%) que de plurilingües (31%).

Destaquen, en el cas d'una sola llengua, les medicines; mentre que els manuals d'instruccions dels aparells es troben en més d'una llengua. Els productes que tenen com a destinació la Unió Europea (com és

el cas d'electrodomèstics i electrònica) fan ús de més d'una llengua.

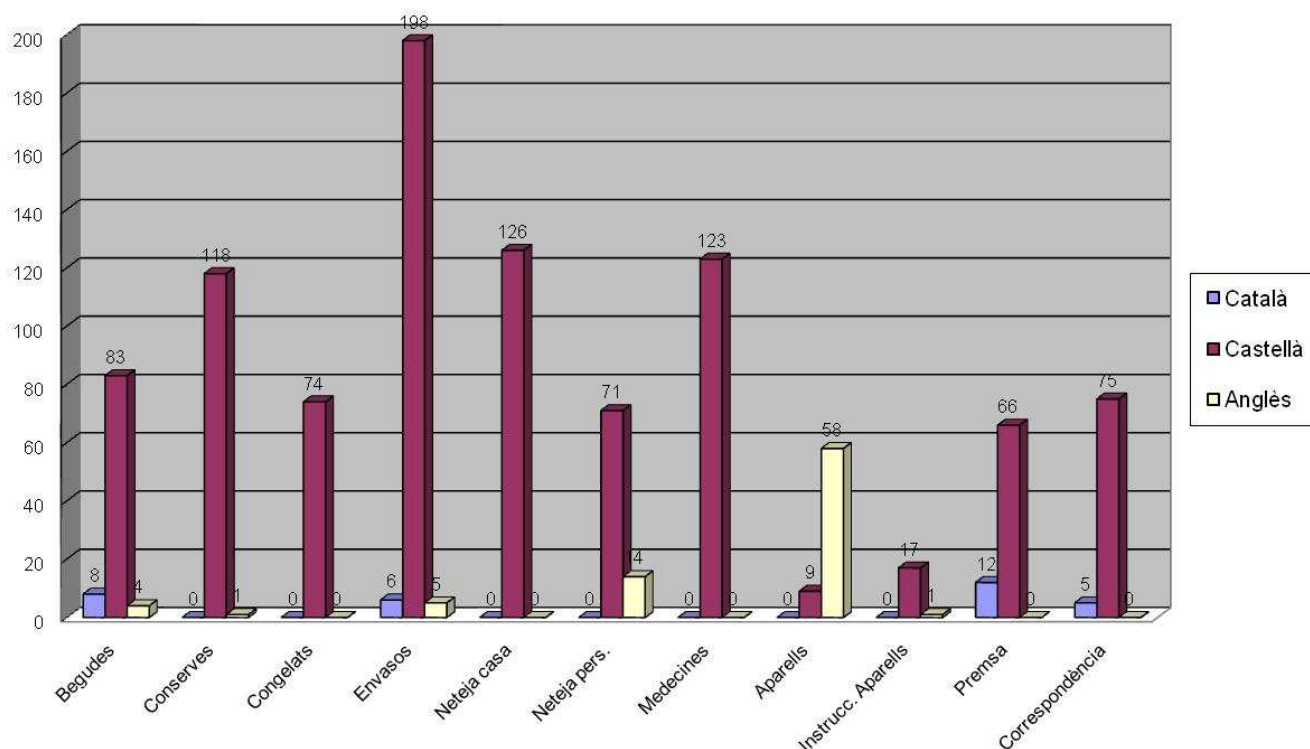
3.3. Llengües usades en els productes monolingües.

El següent gràfic és un recull de la presència de cada llengua en productes monolingües. Les llengües analitzades són el català, el castellà i l'anglès perquè són les que més predominen. Tot i que, existeix un presència molt petita d'altres llengües que no han estat preses en consideració a l'hora de fer els gràfics.

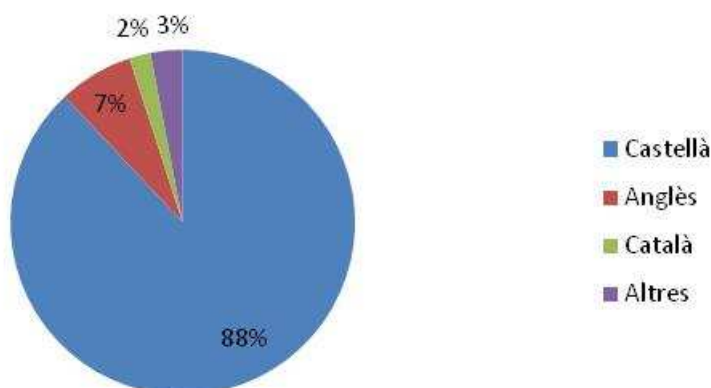
Taula 3: Llengües dels productes monolingües

	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	TOTAL
Català	6	1	0	5	0	0	0	0	0	12	6	30
Castellà	71	114	136	204	132	71	134	9	18	69	76	1034
Anglès	4	2	0	6	2	14	0	58	2	0	0	88
Altres	1	0	0	3	1	12	0	0	5	0	0	22
Total	82	117	136	218	135	97	134	67	25	81	82	1174

Gràfic 4. Llengües dels productes monolingües

Gràfic 5. Llengües dels productes monolingües.
Percentatges

La gran majoria dels productes monolingües estan escrits en castellà, exceptuant els aparells que empen l'anglès de manera majoritària ja que es tracta de productes distribuïts arreu de la Unió Europea.

na en productes monolingües és d'un escàs 3%, mentre que la llengua castellana representa un 88% dels productes etiquetats en una sola llengua. De 1712 productes analitzats, només 30 són etiquetats en català de manera monolingüe.

Parlant en xifres, la representació de la llengua catala-

3.4. Llengües usades en els productes plurilingües

Taula 4. Llengües usades en els productes plurilingües												
	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	TOTAL
Català	16	17	13	35	14	4	1	1	1	17	8	127
Castellà	59	52	28	95	41	104	17	16	81	20	10	523
Basc	3	7	9	17	10	2	0	0	4	0	0	52
Gallec/portuguès	18	22	18	48	30	43	5	7	52	0	1	244
Anglès	33	30	10	46	13	71	9	15	64	3	2	296
Alemanys	10	16	4	23	10	28	5	7	49	0	1	153
Francès	23	17	7	32	12	32	7	6	47	0	1	184
Grec	5	6	3	7	5	21	4	1	20	0	1	73
Italià	10	10	4	17	4	19	4	6	43	0	1	118
Neerlandès	4	3	2	5	4	9	2	2	31	0	1	63
Altres	6	6	2	18	3	14	15	0	36	0	0	100
TOTAL	187	186	100	343	146	347	69	61	428	40	26	1933

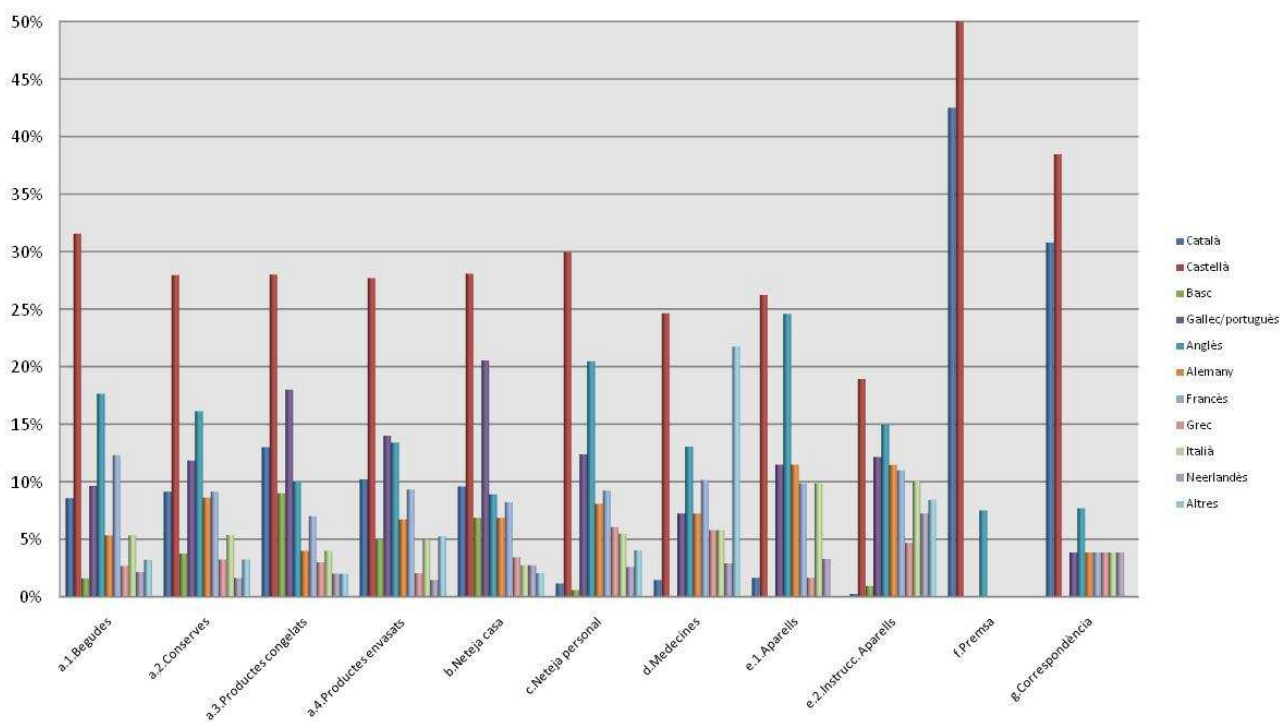
Aquesta taula ens mostra com el castellà és present en gairebé la totalitat de productes plurilingües analitzats (523 de 538 productes), mentre que el català només es troba en 127 dels 538 productes plurilingües. A banda d'això, l'anglès, l'alemany, el francès i

el gallec/portuguès són les llengües amb més presència després del castellà. A diferència del basc, el grec, l'italià i el neerlandès que es troben per sota del català. Els productes de neteja personal i els manuals d'instruccions són els que tenen més presència plurilingüe en les seves etiquetes.

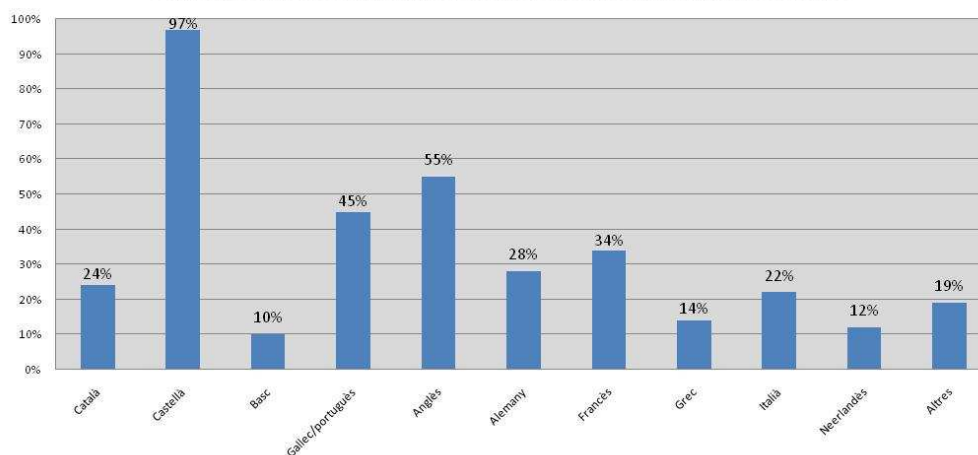
Taula 5: Llengües dels productes plurilingües Percentatges

	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	TOTAL
Català	9%	9%	13%	10%	10%	1%	1%	2%	0%	43%	31%	24%
Castellà	32%	28%	28%	28%	28%	30%	25%	26%	19%	50%	38%	97%
Basc	2%	4%	9%	5%	7%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	10%
Gallec/portuguès	10%	12%	18%	14%	21%	12%	7%	11%	12%	0%	4%	45%
Anglès	18%	16%	10%	13%	9%	20%	13%	25%	15%	8%	8%	55%
Alemaný	5%	9%	4%	7%	7%	8%	7%	11%	11%	0%	4%	28%
Francès	12%	9%	7%	9%	8%	9%	10%	10%	11%	0%	4%	34%
Grec	3%	3%	3%	2%	3%	6%	6%	2%	5%	0%	4%	14%
Italià	5%	5%	4%	5%	3%	5%	6%	10%	10%	0%	4%	22%
Neerlandès	2%	2%	2%	1%	3%	3%	3%	3%	7%	0%	4%	12%
Altres	3%	3%	2%	5%	2%	4%	22%	0%	8%	0%	0%	19%

Gràfic 6. Llengües dels productes plurilingües. Percentatges

Gràfic 7. Presència de cada llengua en el total de productes plurilingües. Percentatges

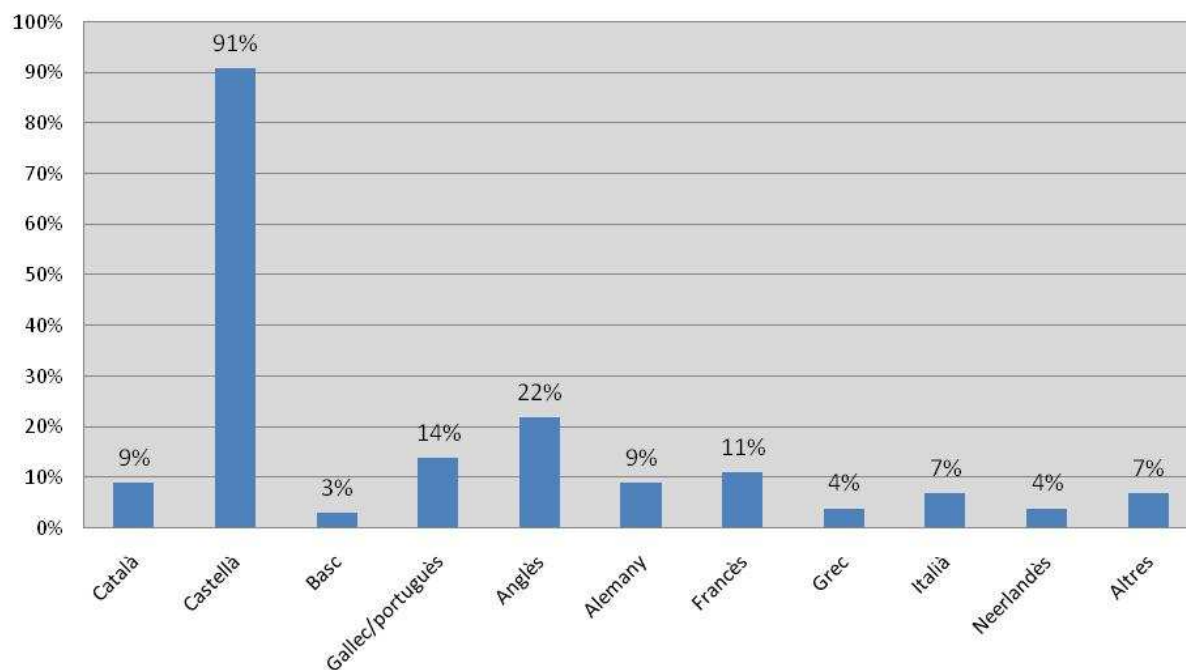
Aquest gràfic mostra la presència en percentatges de cada llengua en el total dels productes plurilingües (538). Podem veure com la llengua castellana hi és present en un 97%, és a dir, a gairebé la totalitat dels productes.

3.5. Nombre total de productes en què apareixen les diverses llengües (soles o amb altres llengües)

En la taula següent podem comprovar el nombre de productes en els quals apareix cada llengua. S'han tengut en compte tant els productes monolingües com els plurilingües. En aquest cas s'han comptabilitzat totes les llengües aparegudes en els productes analitzats (1712).

Taula 6: Presència de les diverses llengües en el total de productes	
	Total
Català	157
Castellà	1557
Basc	52
Gallec/portuguès	244
Anglès	384
Alemanys	153
Francès	184
Grec	73
Italià	118
Neerlandès	63
Altres	122

Gràfic 8. Presència de cada llengua en el total de productes. Percentatges

La següent taula mostra quines són les llengües plurilingües.
més utilitzades als productes, ja siguin monolingües o

Taula 7: Presència de les diverses llengües en cada tipus de producte												
	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	Total
Català	22	18	13	40	14	4	1	1	1	29	14	157
Castellà	130	166	164	299	173	175	151	25	99	89	86	1557
Basc	3	7	9	17	10	2	0	0	4	0	0	52
Gallec/portuguès	18	22	18	48	30	43	5	7	52	0	1	244
Anglès	37	32	10	52	15	85	9	73	66	3	2	384
Alemanys	10	16	4	23	10	28	5	7	49	0	1	153
Francès	23	17	7	32	12	32	7	6	47	0	1	184
Grec	5	6	3	7	5	21	4	1	20	0	1	73
Italià	10	10	4	17	4	19	4	6	43	0	1	118
Neerlandès	4	3	2	5	4	9	2	2	31	0	1	63
Altres	7	6	2	21	4	26	15	0	41	0	0	122
Total	269	303	236	561	281	444	203	128	453	121	108	

Taula 8: Presència de les diverses llengües en cada tipus de producte. Percentatges												
	a.1	a.2	a.3	a.4	b	c	d	e.1	e.2	f	g	Total
Català	15%	11%	8%	12%	8%	2%	1%	1%	1%	29%	15%	9%
Castellà	86%	100%	100%	92%	96%	82%	100%	31%	93%	89%	93%	91%
Basc	2%	4%	6%	5%	6%	1%	0%	0%	4%	0%	0%	3%
Gallec/portuguès	12%	13%	12%	15%	17%	20%	4%	9%	49%	0%	1%	14%
Anglès	25%	20%	6%	16%	8%	40%	6%	90%	62%	3%	2%	22%
Alemanys	7%	10%	3%	7%	6%	13%	4%	9%	46%	0%	1%	9%
Francès	15%	10%	4%	10%	7%	15%	5%	7%	44%	0%	1%	11%
Grec	3%	4%	2%	2%	3%	10%	3%	1%	19%	0%	1%	4%
Italià	7%	6%	3%	5%	2%	9%	3%	7%	41%	0%	1%	7%
Neerlandès	3%	2%	1%	2%	2%	4%	1%	2%	29%	0%	1%	4%
Altres	5%	4%	1%	6%	2%	12%	11%	0%	39%	0%	0%	7%

S'ha de tenir en compte que el resultat del gràfic és la suma de tots ells i depèn també de quin producte es tracta però veiem com el castellà és a tots els tipus de productes. Altres llengües com ara l'italià, el grec o el neerlandès... són molt presents a les instruccions dels aparells amb força diferència dels altres productes.

Els aparells, els productes de neteja (tant personal com de la casa) i alguns aliments (sobretot els envasats), són els que tenen major diversitat quant a nombre de llengües, mentre que la premsa, la correspondència i les medicines fan el contrari.

3.6. Llengües usades en els diferents productes segons l'origen de producció.

Taula 9: Llengües usades segons l'origen del producte										
	IB	C	PV	PC	G	PB	RE	UE	RM	Total
Català	37%	10%	10%	17%	2%	15%	2%	4%	11%	9%
Castellà	75%	95%	82%	87%	87%	93%	80%	100%	100%	91%
Basc	0%	2%	5%	2%	4%	16%	3%	3%	3%	3%
Gallec/portuguès	1%	6%	9%	5%	7%	23%	10%	45%	38%	14%
Anglès	6%	16%	25%	15%	17%	16%	9%	62%	92%	22%
Alemanys	2%	1%	7%	2%	2%	2%	4%	35%	44%	9%
Francès	1%	5%	12%	5%	2%	3%	5%	38%	30%	11%
Grec	0%	1%	0%	1%	0%	2%	2%	21%	10%	4%
Italià	1%	2%	5%	2%	0%	0%	1%	33%	23%	7%
Neerlandès	0%	1%	2%	1%	0%	2%	1%	16%	18%	4%
Altres	0%	3%	8%	3%	24%	8%	2%	22%	28%	7%

Codis: IB, Illes Balears; C, Catalunya; PV, País Valencià; PC, Territori de parla catalana (IB + C + PV); G, Galícia; PB, País Basc; RE, resta de l'Estat espanyol.; UE, Unió Europea; RM, resta del món.

La taula ens mostra quina és la llengua que utilitzen segons l'origen del producte.

Els que tenen el seu origen a llocs de parla catalana, com veiem opten per escriure en castellà, mentre que el català hi té una presència molt més reduïda (17%). En aquells productes que provenen de la resta de l'Estat Espanyol, el castellà té un 80% d'ús en l'etiquetatge. La llengua castellana supera en totes les etiquetes dels productes (sigui quin sigui el seu lloc d'origen) el 70%. Mentre que el català, a les Illes Balears, sí que és visible en un tant per cent notable; però, a la resta del territori espanyol no supera el 20%.

A l'anàlisi global de les diferents llars el castellà és la llengua que té més presència. Cal dir que, a més, es troben quasi els mateixos productes que tenen el català com els que estan escrits en anglès, fet que demostra que a les illes encara s'utilitza més el català en els productes que no pas les llengües estrangeres. No obstant això cal remarcar novament, que tot depèn del tipus de producte del qual estiguem parlant, doncs no ocorre el mateix als aparells que als aliments, per exemple.

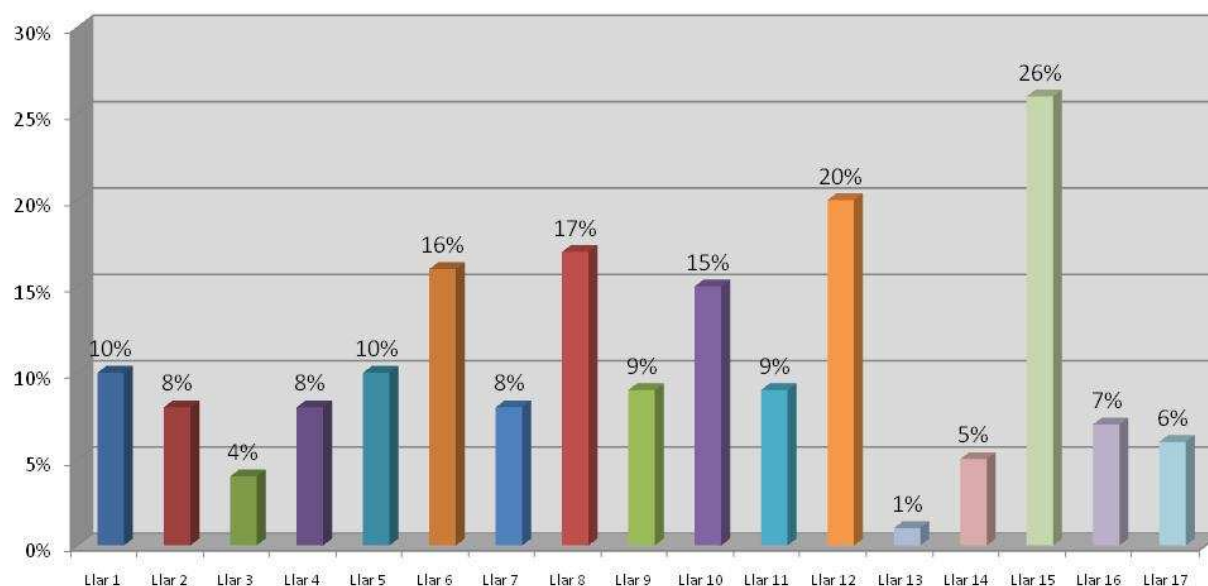
Els productes elaborats a les Illes Balears mostren un percentatge relativament elevat d'etiquetatges en català. Aquest fet respondria que aquests productes no s'exporten, sinó que resten dins l'àmbit geogràfic de les Illes Balears.

Per acabar, hem de destacar que sobre el total dels productes analitzats, el castellà hi és present en un percentatge elevat (91%) si tenim en compte que l'anglès ocupa el segon lloc amb un 22%. A més a més, cal destacar el 9% que ocupa el català. Una xifra molt reduïda si pensam que el català és cooficial amb el castellà a les Illes Balears.

3.7. Presència del català en cada llar

A continuació, aquest gràfic ens mostra el percentatge de català sobre el nombre total de productes de cada una de les llars on s'ha fet l'anàlisi.

Gràfic 9. Presència de productes en català a les llars. Percentatges

Hem de tenir en compte que el tant per cent de català de cada llar s'ha realitzat sobre el nombre productes de cada casa, que oscil·la entre 204 i 37. La presència de la llengua catalana varia entre un 1% i un 26%. Cal mencionar que aquest 26% prové d'una llar on hi ha una gran quantitat de productes Eroski, segurament, a causa de la proximitat d'un supermercat d'aquesta marca. Es tracta d'un cas aïllat, ja que és més freqüent que la presència del català sigui bastant més baixa.

4. CONCLUSIONS

L'observació dels resultats ens duen a una primera conclusió molt evident: el castellà és la llengua predominant en l'etiquetatge de begudes, conserves, congelats, productes de neteja (tant de casa, com personal), medicines, aparells, premsa i correspondència. La presència total del català en totes les llars és d'un 9%. El castellà, amb un 91%, és la llengua dominant arreu del territori espanyol.

Avui dia, l'empresa és el govern mundial. L'interès econòmic prima sobre qualsevol altra qüestió. Així, la

retallada de costos és primordial a l'hora de comercialitzar qualsevol producte. L'interès rau en la venda; i la promoció de les llengües cooficials no es troba en els objectius de l'empresa. Aquest estudi ens dona una mostra real sobre la quotidianitat lingüística escrita que ens envolta. El catalanoparlant viu constantment envoltat per mostres escrites en una llengua que no és la pròpia del territori. El fet que, en la seva majoria, els productes que ens envolten tenguin una mínima presència de català (i, tot sovint, nul·la), ha esdevingut una situació habitual en una realitat multilingüe.

Existeix una voluntat de planificació lingüística del català per part del Govern de les Illes Balears. D'aquesta manera, Govern i ajuntaments concedeixen ajuts econòmics a les diverses empreses de l'illa perquè facin el seu etiquetatge en català.

Aquest estudi s'ha fet a partir de productes que s'han trobat en llars de les Illes, per això hem trobat molts de productes autòctons que tenen l'etiqueta en català perquè són de consum propi. En les etiquetes d'allò que prové de Catalunya, el català no hi apareix ja que es tracta de productes pensats per ser exportats fora del Principat. Probablement, si l'anàlisi

s'hagués fet a Catalunya hauríem trobat un major nombre d'etiquetes en català corresponents a productes autòctons.

En una societat com la balear, la qual des de fa molts d'anys funciona de manera bilingüe (amb una llengua prioritària a l'altra), l'ús escrit que es fa de les llengües (en el camp en què ens trobam) actua en detriment del català.

Es curiós, com a més a més, els productes (amb això incloem premsa i correspondència) es troben amb més normalitat en una sola llengua. Aquest fet depèn de la procedència de l'article en qüestió. Allò que procedeix de l'estranger es troba escrit en més d'una llengua (el català no està entre les llengües utilitzades). En el cas del monolingüisme, només en un percentatge molt baix de productes hi trobam l'etiquetatge (a més de premsa i correspondència) en català. Són les Illes Balears la comunitat que registra un nivell més alt de català en els productes etiquetats en aquesta terra. Això ho trobarem tant en el cas d'etiquetes monolingües com en les etiquetes plurilingües. Aquest fet, algunes vegades, no es deu a un afany normalitzador per part de les empreses d'aquí, sinó més aviat per atorgar-li al producte en qüestió un cert segell d'autenticitat i, fins i tot, de certa artesanía i tipisme. A més a més, molts d'aquests productes no estan pensats per a ser exportats.

En el cas de les marques que provenen de gran superfícies, destaca el cas de la marca Consumer, dels supermercats Eroski. L'etiquetatge que realitza aquesta empresa és l'únic que hem trobat que ho fa en català i en totes les llengües oficials de l'Estat espanyol. Aquesta característica lingüística no es dona en les marques dels altres supermercats estudiats. Potser la por del possible rebuig del consumidor no catalanoparlant crea una reticència de l'empresari que allò que realment vol és l'èxit de vendes dels seus productes.

A la vista d'aquests resultats només podem dir que ens trobam, encara, ben lluny d'una normalitat lingüística. El català és apte per a una sèrie d'àmbits, mentre que en d'altres n'hi veiem només una petita mostra. El més curiós de tot és la normalitat amb què viu el consumidor catalanoparlant una situació anòmala respecte

a la seva llengua. La societat de consum és relativament jove i la llengua catalana mai no hi ha tengut gaire presència (fins fa poc era nul·la), així ni es planteja que tot allò que ens envolta a les lleixes dels supermercats no es troba en la nostra llengua.

5. FONTS DOCUMENTALS

- ALOMAR, Antoni, 2002 La llengua catalana a les Balears en el segle XX . Documenta Balear.

- CALVET Louis – Jean 2001 Historia de la escritura. De Mesopotamia hasta nuestros días. Barcelona: Paidós.

-GARRELL, A. Els desafiaments de la globalització a l'inici del segle XX . A: <http://www.cperc.net/continguts/article.php?idvar=93&llengua=ca>

-VILLAVARDE, Joan-Albert 2003 L'Enquesta sociolingüística 2003. Principals resultats Treballs de Sociolingüística Catalana, núm. 18, pàg. 63-96.

- SIGUAN, Miquel 1995 L'Europa de les llengües. Barcelona: Edicions 62.

- PONS, Eva i VILA, F. Xavier Informe sobre la situació de la llengua catalana (2003 - 2004) Observatori de la llengua catalana.